

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXXI (2023).
Книжка / Issue 1

DOI: 10.54664/XGLH6098

Христина Христова* / Hristina Hristova

Отзив за: Милко Ст. Палангурски. *Иван Пеев Плачков (1864–1942): един просветител и публицист в политиката. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2021, 128 с. ISBN: 978-619-208-254-3*

A Review of: Milko St. Palangurski. *Ivan Peev Plachkov (1864–1942): An Educator and Publicist in Politics. Veliko Tarnovo: St. Cyril and St. Methodius University Press, 2021, 128 pp. ISBN: 978-619-208-254-3*

Милко Палангурски е професор, доктор на историческите науки и дългогодишен преподавател в катедра „Нова и най-нова история на България“ при Историческия факултет на Великотърновския университет. Научноизследователските му интереси обхващат политическата история на България, дипломатическите връзки на страната с Русия, стопанските процеси в българското общество и конституционното устройство на България в ново и най-ново време. Автор е на десетки статии, студии, монографии, учебници и учебни помагала.

Интерес предизвиква неговото монографично изследване „Иван Пеев Плачков (1864–1942): един просветител и публицист в политиката“, издадено през 2021 г. В него се представят животът и многостранната дейност на почти непознат за съвременното ни общество българин, който оставя своята ярка следа в областта на образованието, журналистиката, науката, публицистиката и политическия живот през първите следосвобожденски десетилетия. Текстът е структуриран в увод, две глави и приложение, в което са посочени избрани съчинения и трудове на Иван Плачков. Изследванията и публикуваните документи, върху които се базира авторът при написването на монографията, са обособени в „Използвана литература и извори“. Съдържанието е онагледено с архивни снимки, част от които са предоставени от режисьора Константин Чакъров, а факсимилетата на периодичните издания, използвани в текста, са част от фонда на Централната университетска библиотека на ВТУ и на Централната библиотека на Българската академия на науките. В изложението акцентът е поставен върху изявите на Плачков като партиен деятел, член на ръководството на Народната партия, народен представител и министър на просвещението. Неговата научна, литературна, публицистична и журналистическа дейност е представена на втори план.

* **Христина Христова** – доктор, гл. уредник в отдел „Най-нова история“ при Регионален исторически музей – Враца; България; @tinahristova@abv.bg

В Първа глава се проследява „дългия път на експерта към политиката“. Анализирани са процесите във възрожденското общество, които спомагат, а в много случаи са определящи за формирането на едно поколение личности, призвани да поемат „управлението и модернизиранието на свободна България“. В частност се проследяват причините, довели до превръщането на Ив. Плачков от буден и съпричастен към обществените проблеми и стремежи младеж в част от българския политически елит. Подчертава се ролята на семейството и образованието му, както и въздействието, което оказват върху него събитията, протичащи в родната му Копривщица, и личностите, взели участие в тях – фактори, които са от съществено значение за бъдещата му обществено-политическа кариера.

Иван Пеев Плачков е роден на 7 януари 1864 г. в семейството на абаджията Пейо Плачков. Наследник на грамотни и добре образовани за времето си личности, той е закърмен с любов към учебното дело. Правнук е на килийния учител Гено Добрович – Мушек, а майка му и неговите чичовци – Доротей Врачански и д-р Спас Абрашев, са племенници на Найдено Геров. През 1876 г. завършва четирикласното училище в Копривщица, след което изучава шивашкия занаят в Цариград в продължение на година. Продължава образованието си в престижния за времето си Робърт колеж, като се нарежда сред най-добрите му възпитаници. Пребиваването на Плачков в столицата на Османската империя и солидната общообразователна подготовка в „либерален дух“, която получава в американския колеж, са от съществено значение за формирането му като будна и отговорна личност и за определянето на жизненото му поприще. Много от познанствата и контактите, които установява с други български възпитаници на Робърт колеж, изиграват важна роля в бъдещия му живот. От представените в изложението факти става ясно, че той не продължава семейния бизнес и занаята на баща си, а избира образованието, науката и журналистиката като сфери на своите изяви.

След приключване на образованието си в Цариград, до края на XIX в., Иван Плачков е учител по математика и френски език, а по-късно – и по български език, литература, логика и психология в Пловдивската мъжка гимназия. Успешно се реализира като журналист, публицист, учен, педагог, преводач, езиковед и заема достойно място сред културния елит на младата българска държава. Сътрудник е на редица вестници и списания, в които публикува свои статии, рецензии, фейлетони, литературни анализи и преводи. Също така е редактор на сп. „Училищен преглед“. Накратко са проследени учителстването му в Софийската мъжка гимназия и членството му в първия Постоянен учебен съвет към Министерството на народното просвещение.

Иван Плачков се включва в политическия живот на страната едва в началото на XX век, а обществените му изяви дотогава дават основание на автора на монографията да го определи като „идейно по-близък до либералните среди“ и до онези, които споделят националистическата и либералната визия за развитие на страната. Посочени са и са анализирани спецификите на българския партийно-политически модел, който се налага в първите следосвобожденски години, и в частност проявите на политическо поведение на възпитаниците на американския колеж край Босфора, които по-късно се превръщат в ядрото на Народната партия начело с д-р К. Стоилов. Изводът, който прави проф. Палангурски по отношение на „закъснялото“ включване на интелектуалеца Плачков в политическия живот на страната като министър на просвещението в правителството на Тодор Иванчов, е, че пътят му към политиката не е конвенционален, т.е. не е обвързан с партийната принадлежност и с желанието за политическа кариера. Развита е хипотезата, че Плачков приема направеното от Т. Иванчов предложение по-скоро заради сходни обществено-политически и културни възгледи, лични симпатии (като възпитаник на Робърт колеж) и благодарност за назначението в Софийската гимназия през 1886 г. Влизането му в Министерския съвет се определя като резултат от съчетаването на „политическа случайност“ и лични качества.

Изявите на Иван Пеев Плачков като „нов реформатор“ и като министър на просвещението в 20-ото правителство на Княжество България (27.XI.1900 г. – 12.I.1901 г.) и в кабинета на ген. Рачо Петров (12.I. – 20.II.1901 г.) са разгледани и анализирани от автора в общия контекст

на бурните политически събития, обществени процеси и явления в началото на ХХ в. Професионализмът, натрупаният опит като учител и „участник в управлението на образователния процес“ и ясната визия за значението на образованието и нуждата от неговото реформиране подтикват просветния министър да предприеме редица мерки за стабилизиране финансовото положение на учителите и училищата, за несменяемостта на учителското съсловие като гаранция срещу административния произвол на местните власти и др. Отразени са кратковременната дейност на Плачков като народен представител в XI ОНС, партийно-политическите борби в парламента и касирането на избора му.

Във Втора глава, озаглавена „Либералният“ консерватор: чужд сред свои“, проф. Палангурски представя „същинското“ влизане на публициста и журналиста Ив. Плачков в политиката като член на Народната партия. Авторът обвързва този факт с влиянието на Михаил Маджаров, когото определя като негов „политически ментор“, дългогодишен приятел и съмишленник. Проследени са изявите на Плачков и участието му в ръководството на Народната партия, израстването му като политик и превръщането му в неразделна част от българския политически елит. Неуспешното му представяне в поредица парламентарни избори е обвързано с партийните противоборства, политически интереси и обществени нагласи по това време.

В изложението са отразени дейността на Ив. Плачков като народен представител в V ВНС и в XV, XVI и XVII ОНС и трудностите, пред които е изправен като министър на народното просвещение в кабинетите на Ив. Ев. Гешов (от 1.X.1912 г. до 1.VI.1913 г.) и на д-р Ст. Данев (1.VI. – 4.VII.1913 г.) по време на Балканската и на последвалата я Междусъюзническа война. Представени са позициите, които заема по важни въпроси, свързани с политическите и дипломатическите ходове на правителствата за решаването на военния конфликт и последствията от тях за страната, както и за намирането на изход от последвалата политическа и военна криза. Поради неблагоприятно стеклите се обстоятелства Плачков не успява да разгърне своя потенциал на този пост, както и да развие активна законодателна дейност. Като министър в правителствата на Гешов и д-р Данев, той е разследван от анкетна комисия заедно с останалите министри от двата кабинета за дейността си и отговорността, която носи за воденето на двете войни и за резултата от тях.

Авторът представя и анализира българската политическа действителност, в частност политиката на Народната партия и разногласията между нейните членове паралелно с протичащите в глобален аспект събития – Първата световна война и участието на България в нея. Маркирани са „завършекът“ на политическата кариера на Плачков и членството му в новосформираната през ноември 1920 г. Обединена народнопрогресивна партия. Проследена е дългогодишната му дейност като деловодител (секретар) на БКД (БАН), журналист и главен редактор на в. „Мир“. Отчетен е неговият принос за превръщането на вестника от партиен орган в национален всекидневник и във „вярно огледало на обществения живот“. В края на 1922 г., при управлението на Ал. Стамболийски, Ив. Плачков е арестуван и изпратен в Шуменския затвор. Подведен е под съдебна отговорност като бивш министър в правителствата на Ив. Ев. Гешов и д-р Ст. Данев и като един от виновниците за националните катастрофи. След освобождаването му през юни 1923 г. се посвещава на журналистическа дейност, с която се занимава до смъртта си през август 1942 г.

В своята монография проф. М. Палангурски представя неизвестни и малко известни факти за една бележита фигура в българския културен и обществен живот от Освобождението до 40-те години на ХХ век в контекста на спецификите на партийно-политическия живот и на важните събития, процеси и явления, които протичат в младата българска държава. Информацията в изложението е поднесена четивно и интригуващо и може да бъде полезна не само за специалисти работещи в тази област, но и за широк кръг от неспециалисти, които проявяват интерес към този период от българската история и към личностите, свързани с нея.